

Ю.І. КОЗЛОВСЬКИЙ,

директор національного природного парку
«Білобережжя Святослава»,
м. Миколаїв

ЕКОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «БІЛОБЕРЕЖЖЯ СВЯТОСЛАВА»

Сьогодні туристична галузь в Україні є лише п'ятою за значенням складовою поповнення бюджету і її питома вага має значно зрости з огляду на такі об'єктивні передумови, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, сприятливий клімат, багаті флора і фауна, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня тощо.

Незважаючи на поступовий розвиток туризму в Україні, що спостерігається в останнє десятиліття, багато тенденцій світового туризму залишаються непоміченими в нашій країні. Це в значній мірі стосується такого напрямку, як екологічний туризм, який отримав велике визнання за кордоном декілька десятиліть тому. На сьогодні за деякими оцінками зарубіжних експертів, на екотуризм припадає вже до 20% всього ринку світового туризму. Підвищений попит на екологічний туризм наштовхує на створення та розвиток особливо охоронних природних територій, в першу чергу національних природних парків. На сьогоднішній день саме ці території є основними об'єктами екотуризму у країні.

Всесвітній Фонд дикої природи (ВОО) дає визначення терміну "екотуризм – це туризм, що включає подорожі в місця з відносно незайманою природою, з метою отримати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості даної місцевості, та який не порушує при цьому цілісності екосистем та створює

такі економічні умови, при яких охорона природи та природних ресурсів стає вигідною для місцевого населення".

На підставі цих визначень виділяються наступні відмітні особливості екотуризму, які сформульовані як набір принципів:

- 1) стимулювання та задоволення бажання спілкуватися з природою;
- 2) подорожі в природу, причому головний зміст цих подорожей – знайомство з живою природою, а також з місцевими звичаями та культурою;
- 3) запобігання негативного впливу на природу і культуру;
- 4) зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримання екологічної стійкості середовища;
- 5) сприяння охороні природи та місцевому соціо-культурному середовищу;
- 6) сприяння охороні природи та природних ресурсів;
- 7) екологічна освіта і просвіта;
- 8) участь місцевих жителів та отримання доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи;
- 9) економічна ефективність та забезпечення соціально-економічного розвитку територій;
- 10) сприяння сталому розвитку відвідуваних територій.

Особливо сприятливі умови для розвитку екологічного та етнічного туризму створюються на територіях національних і ландшафтних парків, зокрема національного природного парку «Білобережжя Святослава», де існує можливість поєднати повноцінний відпочинок з пізнаванням природничого та історико-культурного потенціалу регіону. На території національного природного парку «Білобережжя Святослава» екотуристична діяльність здійснюється за такими видами:

– екскурсії маркованими екологічними стежками з короткостроковим відпочинком (розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально відведених місцях);

- науково-пізнавальний туризм;
- піший спортивно-оздоровчий екотуризм;
- водний екотуризм;
- любительське і спортивне рибальство.

Дуже важливим засобом здійснення екотуристичної діяльності є організація *еколого-пізнавальних маршрутів* та проведення екскурсій. Екологічні маршрути розраховуються як на дорослих, так і на дітей. Вони мають різне спрямування та організацію. На території НПП обладнано чотири екологічні маршрути, найдовший серед яких є “Великий Кінбурнський” (32 км), що пролягає через природне нерестовище Бієнкові плавні, кефальні озера, залишок Геродотової Гілеї - Ковалівську сагу, заповідну ділянку Орхідне поле до Ягорчицької затоки. Інший еколого-туристичний маршрут – “Суворівський” – протяжністю 28 км зосереджений, головним чином, поблизу пам’ятних історичних місць, що пов’язані з ім’ям Суворова О.В., кошового отамана Івана Сірка, контр-адмірала російського флоту Поля Джонса та проходить через озеро Солоне по узбережжю Чорного моря. На всіх оглядових точках згаданих маршрутів розміщені лісові меблі для тимчасового відпочинку. По всій довжині маршрутів встановлені яскраві аншлаги для ознайомлення з природоохоронним режимом парку. Як правило, на початку кожного маршруту встановлено інформаційний аншлаг зі схемою маршруту, правилами поведінки та позначенням оглядових точок, що важливі для планування активного відпочинку і спостережень у природі. До найбільш перспективних еколого-пізнавальних маршрутів можна зарахувати три еколого-пізнавальні стежки та водний маршрут «Чисті води Ягорлика» - від рекреаційної дільниці Кінбурнська стрілка, вздовж морського узбережжя коси з відвідуванням пам’ятних місць козацької слави, штурму Кінбурнської фортеці та оздоровчих процедур на цілющих озерах з

сапропелевим багном. Такий водно-екологічний маршрут завдовжки 21 км має значну перспективу відвідування завдяки проходженню через популярну рекреаційну дільницю «Кінбурнська стрілка», у водах Ягорлицької затоки поблизу с.Покровка, розміщенню тут туристичної бази «Крута осип» та можливістю розташуватися на приватних хуторних садибах. Новий екологічний маршрут розміщено між двома попередніми – “Великим Кінбурнським” та “Суворівським”, а тому це дає змогу більш детально ознайомитись з заповідною та незайманою природою Кінбурнської коси. Екологічні стежки та маршрути надають унікальну можливість здійснювати не тільки природо-охоронну пропаганду, а й поєднуються із активним відпочинком в умовах гармонійного духовного впливу мальовничих ландшафтів.

Національний природний парк «Білобережжя Святослава» є яскравим прикладом органічного поєднання матеріальної і духовної культури з навколишнім середовищем. Заповідна природа, що відрізняється високою збереженістю природного середовища, сприятливою екологічною ситуацією; історико-культурологічні пам'ятки, традиційні ремесла Причорноморського краю роблять НПП «Білобережжя Святослава» своєрідною «Меккою» для туристів. Ця територія також цікава не тільки різноманітністю природних комплексів (від білосніжних пісків 20-кілометрового узбережжя Чорного моря, цілющих багняних озер та хвойних лісів, до піщаних кучугур з залишками прадавніх Геродотових лісів – Гілеї та єдиного в Європі орхідного поля), але й драматичним розвитком подій в різний історичний час. Тут знаходяться археологічні пам'ятки епохи ранньої та пізньої бронзи, славного козацького минулого, обороною Кінбурнської фортеці під командуванням О.В.Суворова, морськими битвами «на водах Очаківських» та героїчними подіями Другої світової війни. При цьому екологічні компоненти реалізуються у всіх чотирьох запропонованих парком маршрутах – «Великий Кінбурнський», «Суворівський», «Шляхами Святослава» та «Чисті води Ягорлика».

Отже, основним елементом екотуристичного потенціалу території парку є різноманітні та унікальні історико-культурні ресурси, які включають як об'єкти матеріального спадку, так і ментальні явища та феномени, що здатні залучати туристів та рекреантів.

З початку створення НПП «Білобережжя Святослава» основна увага у роботі приділяється проведенню оцінки екотуристичного потенціалу територій національного парку. Так, оцінювалися всі його складові, до яких віднесено рекреаційні ресурси та рекреаційна інфраструктура. При проведенні оцінки використовувалися такі методологічні прийоми як аналіз мап (у т.ч. побудова та аналіз ментальних мап), інтернет-ресурсів, безпосереднє спостереження, кадастрова оцінка та оцінка в балах, факторний аналіз, метод семантичного диференціалу, ретроспективний аналіз та ін.

Тому одним із важливіших завдань парку є збереження унікального природно-історичного спадку Кінбурнського півострова та розвиток відповідної інфраструктури, орієнтованої на використання наявних ресурсів. НПП «Білобережжя Святослава» має у розпорядженні власний візит-центр екоосвіти та туризму, що знаходиться в м.Очаків. У парку створено відповідний відділ з питань екологічної освіти та рекреації. Національний парк працює над виданням низки методичних збірок по екологічній освіті для вчителів загальноосвітніх шкіл, розробок еко-уроків та інших еко-заходів для школярів та дошкільників.

Активно проводиться робота і по просуванню та висвітленню роботи парку в засобах масової інформації. На кошти парку видається роздатковий матеріал у вигляді буклетів, флаєрів та календарів на природоохоронну тематику. На місцевому радіо постійно проводяться репортажі, що зачіпають проблеми і перспективи розвитку парку. За останні роки національним природним парком було проведено більше 68 свят, акцій та марафонів. Найбільшу активність НПП «Білобережжя Святослава» виявляє в організації та проведенні свят і акцій, таких як «Ахіловий забіг», «Березова галерея Кінбурну», акцій «Зробимо Україну чистою», «Я люблю своє узбережжя», "Синиччин

день", "Щедра годівниця" та участі в екологічній регаті «Кубок Кінбурнської коси».

Виходячи з проведеної вище оцінки рекреаційних ресурсів, можемо зробити висновок про високу ступінь аттрактивності цієї території та її колосальних можливостях для розвитку регульованого (в першу чергу екологічного та еколого-культурного) туризму. Проте ще слабкий на початковому етапі розвиток рекреаційної та туристичної інфраструктури дозволяє сподіватися поки що на масове відвідування парку активними самодіяльними туристами та невеликих груп туристів «за інтересами», для яких питання комфорту має другорядне значення.

Список використаних джерел:

1. Дроздов А.В. Экотуризм: определения, принципы, признаки, формы. В: Актуальные проблемы туризма, 99. 1999.
2. Панов И.Н. Экологический туризм и его роль в устойчивом развитии территорий. Вестник МГУ, сер.5.География, №6, 1998.
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с
4. Биркович В.І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні. [Текст]: дис...канд.екон.наук / В.І. Биркович. – К., 2007. – 220 с.
5. Бочкарева Т.В., Самарцев С.Е., Хлыстова Я.Г. Эколого-культурный туризм: технологии и опыт организации. В: Экологический туризм на пути в Россию. 2002.
6. Lindberg K., Hawking D. Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. Volume 1. The Ecotourism Society, North Bennington, USA, 1993.